

ינואר, 2024

סקירה: השפעת המלחמה על ההייטק בישראל,
ההשלכות על הכלכלה ומתווה לתכנית חירום

פורום ההייטק למען ישראל קורא לממשלת ישראל לנקוט בפעולות מיידיות למניעת המשך נסיגת ההייטק וכתוצאה מכך פגיעה בלתי הפיכה בכלכלת ישראל, בצמיחת המשק וברוחת אזרחי ישראל.

כללי

ההייטק הינו הקטר של הכלכלה הישראלית והשפעותיו על הכנסות המדינה, התעסוקה ורווחת כלל האוכלוסיה בישראל הינן משמעותיות. נסיגה של ההייטק הישראלי משפיעה על רווחת כלל אזרחי ישראל באופן ישיר, לרבות פגיעה בשירותים אשר האזרחים מקבלים ועלייה ביוקר המחיה.

השפעותיה של מלחמת חרבות ברזל, האורכת כבר למעלה מחודשיים, על מגזר ההייטק ניכרות, ובהתאם עולה החשש מהשפעה בלתי הפיכה על המשק הישראלי בכללותו, תוך פגיעה משמעותית בתוצר ובהכנסות המדינה.

מטרת סקירה זו הינה לבחון את השפעות המלחמה על ההייטק בישראל ואת הסיכונים הנובעים למשק מהפגיעה בענף, כמו גם להציג מספר הצעות לביצוע מידי ובטווח הבינוני.

תעשיית ההייטק בישראל - רקע

ההייטק בישראל מהווה אבן יסוד בכלכלת ישראל ובעל חשיבות עצומה לחוסנה הכלכלי של המדינה. ההייטק מהווה מעל 30% מכלל הכנסות המדינה ממיסים, כ-12% מכוח העבודה במשק, כ-18% מהתוצר הישראלי ולמעלה מ-50% מהיצוא.

שיעור המועסקים בהייטק מתוך כלל המועסקים בארץ הוא גבוה באורח חסר תקדים בעולם. המשמעות הינה תלות גבוהה של התעסוקה והכנסות המדינה ממיסים במגזר ההייטק. על כל עובד\ת טכנולוגי, מועסקים 2-3 עובדים שאינם טכנולוגיים ובכך תורם ההייטק למוביליות חברתית לאוכלוסיות מתחומים שאינם טכנולוגיים וממגזרים שונים.

תעשיית ההייטק הישראלית מובילה בעולם ביחס למספר חברות הסטארט-אפ והנתח העולמי של גיוסי ההון. התעשייה מושכת חברות בינלאומיות רבות שפתחו בעשור האחרון מרכזי מחקר ופיתוח גדולים המעסיקים עשרות אלפי עובדים. המובילות הטכנולוגית מהווה יתרון תחרותי הכרחי לעוצמתה הכלכלית והביטחונית של ישראל.

ההייטק הישראלי תלוי בהשקעות זרות, כאשר למעלה מ-75% מההשקעות בו מגיעות מחו"ל. בנוסף, התלות של ישראל במגזר העסקי לביצוע מחקר ופיתוח היא הגבוהה מבין מדינות ה-OECD: כ-91%, ואילו ההשקעה הממשלתית היא הנמוכה במדינות ה-OECD: כ-9%. פורום ההייטק למען ישראל מבקש להדגיש את הפער בין חשיבות התעשייה לכלכלה הישראלית להשקעה הממשלתית המצומצמת בה, ובפרט בשעת חירום זו.

מצב ההייטק בשנת 2023

המשבר האזרחי והביטחוני הייחודי לנו, מתקיים במצב שבו יש עלייה עולמית בהשקעות בחברות חדשות ובגיוסי כספים חדשים לקרנות. בניגוד לעליית ההשקעות בעולם, ההשקעות בהייטק בישראל ירדו בכ- 60% מתחילת השנה.

הירידה בהשקעות בישראל מייצרת פירצה למתחרים בעולם לנגוס בנתח השוק של ישראל, כאשר ישראל מאבדת את מקומה כמובילה טכנולוגית בתחומים רבים. דוגמה בולטת לכך ניתן לראות במהפכת הבינה המלאכותית שסוחפת גל חדש של חדשנות, עסקים והשקעות בעולם, וישראל איננה חלק ממנו.

הצפי, על פי נגיד בנק ישראל, לעליה בתקציב הביטחון בשנים הקרובות מחייב שימור ופיתוח של מנועי הצמיחה של המשק הישראלי ובראשם הקטר של המשק – תעשיית ההייטק.

השקעה בשמירה על ענף ההייטק כעת היא חיונית להמשך הצמיחה והשגשוג של מדינת ישראל!

השפעות המלחמה על חברות ההייטק בישראל

על פי סקר הרשות לחדשנות, יותר מ-80% מהחברות מדווחות על פגיעה בעקבות המצב. שלושה אתגרים בולטים לחברות ההייטק: השגת מימון, גיוס לקוחות, ועבודה בתנאי אי ודאות ומיצוב לא מיטבי.

ירידה דרמטית בהשקעות פרטיות

ב-2023 חלה בלימה דרסטית של השקעות: ירידה של כ-60% בהשוואה לשנה שעברה בשלושת הרבעונים הראשונים של השנה, והאטה נוספת עם פרוץ המלחמה. חברות ישראליות שנאבקו לשרוד עוד לפני המלחמה, מתקשות אף יותר להשיג מימון!

השקעות הון זר שמהוות מעל 75% מההשקעות בהייטק הישראלי, הואטו או נעצרו כליל. גם פעילות הקרנות הישראליות הואטה. מציאת מימון הוא האתגר הבולט והמוביל ביותר ושיעור גבוה של חברות נמצאות בסכנת סגירה עקב ביטול או עיכוב הסכם השקעה.

ירידה במכירות ובשיתופי פעולה

חברות מדווחות על האטה כללית בגיוס לקוחות ומכירות, יצירת שיתופי פעולה, חתימה או חידוש חוזים חדשים. בפרט גם בפעילויות ההכרחיות להשגת תוצאות והתקדמות כגון פיילוטים ואתרי בטא. הרקע לכך הוא תנאי אי הוודאות בארץ, מיצוב בינלאומי בעייתי, הסטת מאמץ של גופים וחברות בארץ לתמיכה בלחימה, וזהירות של חברות בחו"ל מכניסה להתחייבויות חדשות לחברות ישראליות בתנאי אי יציבות.

עצירת פעילות חברות צעירות וסכנת סגירה עקב מילואים

לפי סקר הרשות לחדשנות 70% מהחברות מדווחות על פגיעה עקב גיוס עובדים משמעותי למערך המילואים. כ-17% מעובדי ההייטק גויסו למילואים, וכ-30% מהעובדים בחברות ההייטק בשלבים מוקדמים, שלהן אופק מימון קצר. חברות אלו נשענות ביתר שאת על כח אדם מצומצם, כך שפעילותן משובשת לעתים עד כדי עצירה מוחלטת. במקביל, המימון של חברות אלה הולך ואוזל עד כדי סכנת סגירה. הירידה בפירון מורגשת גם בקרב עובדות. ים שלהם בני זוג ובני משפחה המגויסים למילואים.

התוצאות הישירות בשלב זה

1. מאות חברות נמצאות בסכנה ממשית להמשך הפעילות: על פי סקר שערכו רשות החדשנות ומכון SNPI, מעל 50% מחברות ההייטק בשלבים מוקדמים הן כיום עם אופק מזומנים של פחות מ-6 חודשים. 56% מהחברות צופות שלא תצלחנה לגייס סבב מימוני נוסף.
2. שיא שלילי במספר החברות החדשות שהוקמו בישראל: לפי נתוני IVC ב-2023 נפתחו כ-300 חברות חדשות בישראל לעומת 670 ב-2022. זהו הנתון הנמוך ביותר מזה 20 שנה! ברבעון השלישי הוקמו בישראל רק 24 חברות הייטק חדשות לעומת כ-110 ברבעון המקביל אשתקד. נראה שברבעון הרביעי המספר יהיה אף נמוך יותר.

3. ירידה בהנפקות ורכישות: דו"ח האקזיטים של PWC ישראל שפורסם החודש, מראה שפל של עשור בעסקאות ההנפקה והרכישה בהייטק הישראלי, שהן, בין השאר, מקור תקציבי חשוב למיסים. זו ירידה של 56% בהיקף הכספי של העסקאות בהשוואה ל-2022.
4. פגיעה בתחרותיות ההייטק הישראלי בשוק הגלובלי ובמעמד ישראל כאומת הסטארטאפ: ההייטק העולמי שחוה משבר בשנת 2022, התאושש ב-2023, כפי שמתבטא למשל בכמות ההשקעות ומספר החברות החדשות בארה"ב אשר נמצאים במגמת עליה. המצב בישראל עומד בניגוד משווע למגמה עולמית זו.

העדר ההשקעות, סגירת חברות צעירות, ונסיגה במספר החברות החדשות שנפתחות מצביעים על נסיגה מהותית של ההייטק הישראלי, ונזק בלתי הפיך לסטארטאפ ניישן לטווח הארוך.

אנו רואים, שנסיגת ההייטק בישראל כבר גורמת לפליטת עובדים מהענף. לפי חוות דעת של משרד האוצר, כ-90,000 עובדים עלולים להיפלט מענף הייטק. לכך תהיינה השפעות מרחיקות לכת: ירידה בשכר הממוצע במשק, פגיעה בהכנסות המדינה ממיסים, ופגיעה קשה בפעילות הייצוא של ישראל. עקב כך, תיווצר השפעה שלילית על מאזן התשלומים של המשק הישראלי ועל שער החליפין, כמו גם פגיעה משמעותית בתוצר ובדירוג האשראי של מדינת ישראל.

בנוסף, לפגיעה בענף ההייטק ישנן השלכות חוץ ענפיות בענפים נוספים, לרבות, נדל"ן למשרדים, הסעדה, ושירותים אחרים בשרשרת הערך שכבר נפגעים כתוצאה מנסיגה בענף.

יזמות והתארגנויות קיימות לסיוע לחברות שנפגעו מהלחימה והמשך פעילותן בסיכון

הרשות לחדשנות - מציעה תכנית סיוע חרום לחברות עם מימון של עד חצי שנה, אשר נמצאות בסכנת סגירה. הביקוש לסיוע רב ועולה על 400 מיליון ש"ח שבתקציב. כמו כן, המימון המשלים הנדרש כתנאי לקבלת סיוע קשה מאוד להשגה באקלים ההשקעות הנוכחי.

קרנות חירום - יזמות סיוע רבות וקרנות חירום בהן Geshemi Iron Nation, Cyber Dome - הוקמו על ידי VCs. עד כה הוגשו מעל 1000 בקשות סיוע מחברות ואין ביכולת הקרנות לעמוד בביקוש הרב.

צעדים מוצעים לפעולות מיידיות

פורום ההייטק למען ישראל מציע לבצע באופן מידי מדיניות לשעת חירום ולייצר אימפקט ראשוני משמעותי. בשלב הבא אנו ממליצים על מיקוד התקציב במאמצים תומכי צמיחה והקמת תוכניות חרום כבר בתקציב 2024 על מנת לעצור את המפולת הכלכלית ולהתניע את הצמיחה מחדש. לביצוע מידי:

1. גיבוש תוכנית פעולה לייצוב ההייטק: הקמת צוות עבודה ממשלתי משותף לרשות לחדשנות ונציגי מגזר ההייטק. הצוות יעקוב אחרי מדדי ההייטק בישראל, יציע ויעקוב אחרי תכנית הפעולה.
2. התאמת תקציב המדינה וניתוב כספים לרשות החדשנות ושינוי מדיניות התמיכה לשעת החירום: ניתוב כספים ליצירת תמריצי השקעה נוספים בחברות טכנולוגיות, ללא צורך במימון משלים. נדרש לבצע תיקון באופן התמיכה בחברות הצעירות, בנסיבות הנוכחיות של עצירת השקעות הון זר. בימים שבשגרה התפיסה היא שחברות חזקות תגייסנה כספים מבלי התערבות ממשלתית כלשהי. במצב החירום הנוכחי, להערכתנו אין מנוס מתמיכה ממשלתית גם ללא הון חיצוני, על מנת לסייע לחברות לצלוח את המשבר.

להלן הצעות לדוגמא להתאמת מדיניות התמיכה של הרשות לחדשנות לשעת החירום כולל שינוי מנגנון ההשקעה של תקציבים קיימים כמו גם הקצאות תקציביות נדרשות:

התאמת מנגנון ההשקעה של הרשות לשעת חירום:

1. ביטול הדרישה לכספים משלימים: כיום מענקי הרשות לחדשנות מושקעים כהשלמה לכספי משקיעים כאשר ה"השלמה" הנדרשת היא 25-70% מהתקציב בהתאם לסוג המענק, סעיף ההוצאה, והאוכלוסייה שמקבלת את המענק (כגון העדפה לאוכלוסייה חרדית וערבית). בימי מלחמה שבהם השקעות כמעט לא מתרחשות, יש לבטל את הדרישה לכספים משלימים, ולתמוך בחברות על פי תהליך הבדיקה של הרשות.
2. מסלול השקעה: על מנת להתניע את מנועי הצמיחה, אנו מציעים לאפשר לרשות לחדשנות מסלול השקעה בתמורה לאקוויטי וללא דרישה למימון משלים ממשקיעים נוספים בהתאם לקריטריונים שיקבעו. השקעות אפקטיביות יניבו פירות לשגשוג מדינת ישראל בשנים הבאות כאשר יגיעו החברות לפריון, כולל ערך החברה עצמה, אך גם מקור לתעסוקה, להכנסות ממיסים, ולהשפעות רוחביות על ענפים אחרים.
3. מענק לתמיכה בהגדלת מכירות - אנו מציעים להוסיף מסלול שיאפשר לחברות להתמודד עם הקושי להרחיב פעילות מסחרית בזמנים אלו. כאמור, פגיעה בצמיחה בהכנסות החברות מקשה עוד יותר על גיוס הון ולכן להערכתנו תמיכה בפעילות מכירה ומסחר תקל על החברות לגייס הון החיוני להמשך קיומן.
4. תמריץ למשקיעים: במסלולי הרשות לחדשנות הדורשים השקעה משלימה, ניתן לתת למשקיעים תמריץ כדי לעודד את ביצוע השקעותיהם ובכך לקזז את הסיכון המקומי.
5. חממות טכנולוגיות: תגבור והאצת מסלולי החממות של הרשות לחדשנות למתן מעטפת תמיכה נדרשת לחברות חדשות בהנבטה, וסיוע בהתארגנות.
6. קניין רוחני: בחינת ביטול הגבלות על IP (לפחות באורח זמני) שלצערנו מרתיעות חלק מהמשקיעים הזרים מלהיכנס להשקעות בחברות נתמכות על ידי הרשות לחדשנות.

פעולות מאיצות צמיחה:

1. הגדלת קרנות מענקים (עד הכפלה) של הרשות לחדשנות כדי לאפשר תמיכה בחברות רבות יותר, וחיזוק מסלולי החממות. ערוץ מהיר, כדי לספק תשובות מהירות לחברות.
2. עידוד חברות דיפ טק - קביעת מסלולי תמיכה רב שנתיים. הנגשה למשקיעים בשלב התחלתי.
3. חיזוק תוכניות סיוע של משרד הכלכלה ומשרד החוץ התומכות בפעילות שיווק, פיילוטים וכניסה לשווקים חדשים של חברות ישראליות בחו"ל (דוגמת "כסף חכם" אך בהיקף משמעותי יותר).
4. השקת קרן הלוואות בתנאים נוחים לחברות הייטק בוגרות.
5. סיוע לחברות שנפגעו מהותית מגיוס לשירות מילואים ובסכנת סגירה.
6. הקמת מרכזי חדשנות אזוריים ברחבי הפריפריה הישראלית - להוספת משרות בפריון גבוה.
7. תמרוץ מיסוי למשקיעים בתחומי עדיפות לאומית.
8. הגדלת "בסיס התקציב" של הרשות כך שיהיה רב שנתי ולא חד פעמי ויספק יציבות לתעשייה.

להזכיר, בשנת 1993, הממשלה יזמה את תוכנית "יוזמה" אשר במידה רבה ביססה את ישראל כסטארטאפ ניישן. תכנית זו הצמיחה תעשיית הייטק בישראל, כמעט יש מאין. התוכנית קידמה את תעשיית הון הסיכון בישראל ויצרה אקלים המעודד השקעות בתחום ההייטק הישראלי. עתה, העת לקבוע תכנית דומה "יוזמה-2" לחילוף והגברת שגשוג ההייטק והכלכלה הישראלית!

לסיכום

תמונת המצב הנוכחית מראה בבירור שההייטק הישראלי בעיצומו של משבר חסר תקדים אשר השלכותיו על הציבור בישראל עלולות להיות דרמטיות. תכנית חירום יעילה ומקצועית כפי שהוצע במסמך הינה הכרחית כדי למנוע את קריסת מגזר ההייטק וההשלכות על כלכלת ישראל בהתאם.

לצד הצורך בתוכניות שיקום משמעותיות בתחומים רבים, החל מתעסוקה, רווחה, חינוך, חוסן נפשי כלכלה ועוד, פורום ההייטק למען ישראל קורא להעלאת נושא תעשיית הייטק גם הוא לסדר היום של משרדי הממשלה השונים ובוועדות הכנסת, ולגבש תכניות פעולה להתמודדות בשילוב גורמי המקצוע הממשלתיים, הרשות לחדשנות, ונציגי סקטור ההייטק. עשייה מקצועית מול מורכבות המצב הנוכחי, עם תכנון ארוך טווח, של ממשלת ישראל, תשדר התנהלות פיננסית יציבה ומוטת צמיחה אשר הינה קרקע הכרחית לשגשוג ענף ההייטק והכלכלה בישראל.

שם	תפקיד
1 אבי וינברגר	מנכ"ל
2 אורית כסלו קפון	מנכ"ל
3 אורית מרנדה	מייסדת ויזמת
4 אורלי תורי	משקיעה, יועצת עסקית, מנכ"ל לשעבר
5 אירית טויטו	חברת צוות היגוי, מנכ"ל
6 אמנון שרף	יזם הייטק, מנכ"ל
7 בני שניידר	יזם
8 ברק קלינגהופר	יזם
9 ד"ר לאו בקמן	יו"ר מועצת המנהלים
10 ד"ר ערן גנץ	מנכ"ל ויזם
11 ד"ר יובל דוידור	יזם ומנכ"ל
12 דויד וורטמן	מנכ"ל
13 דורית סוקולוב	משקיעה, יזמת ויועצת עסקית
14 דר' אילן סמיש	מייסד ומנכ"ל
15 דר'גל נוימן וקסלר	שותפה
16 דרור גרוניך	יזם היי טק ובעלים psysession.com
17 דרור סלעי	יזם הייטק
18 זהר לבקוביץ	יזם ומשקיע הייטק
19 חן פוקס	יזמת הייטק
20 יאיר שוהם	מנכ"ל אינטל קפיטל ישראל, יזם ומשקיע אנגל
21 יובל בר און	מייסד ומנכ"ל
22 יודפת הראל בוכריס	משקיעה
23 יורם גרוניך	יזם הייטק
24 מורן מסד הדר	שותפת הייטק
25 סימונוביץ מריאנה	משקיעה
26 עו"ד מורן לשם בר	רמ"ט שר המדע והטכנולוגיה לשעבר, מנכ"לית ויזמת

יזמת ומנכ"לית	27	עוה"ד אורלי הראל
יזם ו-CTO	28	עידו עברי
מייסדת ומנכ"לית	29	עינב חיים סייג
משקיע ויזם	30	עמית מימון
משקיעת אנג'ל ויזמת	31	ענבל שינפלד
מייסד ומנכל	32	עפר אלבק
פרופסור לכלכלה, עמית בכיר במכון הישראלי לדמוקרטיה	33	פרופסור איתי אטר
פרופסור לכלכלה ונשיא האגודה הישראלית לכלכלה	34	פרופסור יוסי שפיגל
נשיאה לשעבר של חברת פיוניר	35	קרן לוי
מנכ"לית	36	רונית הרפז
מנכל"ית נציגות SAS בישראל לשעבר	37	רונית לפידור בלו
מנכל	38	שי דתיקה
יזם. שיווק בינלאומי	39	שרון סוסתילאל